

населення і переселенців з ісламських країн” Як ми бачимо, ця проблема суто комунікативна. Далі М.Мчедлов наголошував: “Проте неможливість інтеграції як якогось "змішання" культур і релігій не означає, що цивілізації, які побудовані на різних релігійних матрицях, не чинять одна на одну позитивного, взаємозбагачуючого впливу. Найгіршим злом для людства буде, якщо на зміну ідеологічним протиборствам часів холодної війни придуть зіткнення між носіями різних релігійних, культурних і етнічних ідентичностей” [Мчедлов М. Великое переселение религий. - [Електронний ресурс]. - (<http://www.religare.ru/article28063.htm>)].

Міграційні чинники мають найсуттєвіший вплив на трансформацію етноконфесійного середовища України, яке під їх впливом може призвести до зміни “змісту” нашої іудеохристиянської цивілізації, будь то її західнохристиянського варіанту або ж її православного вияву. Міграційні виклики глобалізації ставлять обидві провідні ідеології українців в однаковий стан. Така ситуація оптимістична щодо встановлення толерантних міжконфесійних комунікацій в Україні.

Отже, одним із головних чинників становлення толерантних міжконфесійних відносин є розвиток комунікацій. Людство постійно намагається якнайшвидше досягти мети, скоротивши час на передавання інформації. Ми вже маємо швидкісні транспортні засоби і світову мережу Інтернет, які дають можливість поєднати людей в усіх кінцях світу. Водночас, глобальний соціально-економічний розвиток стимулював таке зростання населення, яке значно підвищило фізичну можливість людського контакту. Ще якихось 150 – 200 років тому кожен етнос займав певну територію і знаходився від іншого на певній відстані, загальною нормою було так зване сільське, сусідське спілкування, коли обов’язком було привітатися з кожною зустрічною людиною. У наш час етноси зіткнулися, конфігурація їх розселення налягла одна на одну. Збереження етнічної, етноконфесійної чистоти стало проблемою.

Михайло МУРАШКІН (Дніпропетровськ)

ШЛЯХИ ПРОТИСТОЯННЯ ФУНДАМЕНТАЛІЗМУ В МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИНАХ

Регіональний аспект міжконфесійних відносин яскраво розкривається при розгляді впливу фундаменталістських поглядів тієї або іншої релігії, що переважає в регіоні. У Придніпров’ї переважає Московсько-Православний фундаменталізм. Знаючи сутність фундаменталізму, можна передбачити можливі шляхи протистояння. Про це й піде мова.

Розмова про релігію - це так чи інакше розмова про Бога, про Божественне, про осягнення Божественного, про стан Божественного. Бог, Божественне - це релігійний або містичний досвід. Релігійний досвід - це й містичний досвід. Містика - це злиття з Вищим, Божественним, Богом. При цьому людина відчуває стан досконалості (людина створена за образом й подобою Бога. «Ви - боги», - говорить Біблія). Людина відкриває стан досконалості в собі. Стан досконалості відкрив Магомет, Кришна, Будда, Христос.

Ісус Христос відкрив у собі Вищий, Божественний стан душі. Але перед цим (перед відкриттям стану Бога) були зусилля, напруги по життю. Божественне не приходиться просто так. Потрібні зусилля, заборони (утримування) для себе й полегкість до інших.

У всіх релігійно-містичних системах є подібна практика. Прикладом може слугувати восьмиступенева йога. Перші її щаблі (яма, ньяма) містять у собі й

поблажливість до прояву інших, терпимість і терпіння (толерантність) до інших, незаподіяння шкоди іншим.

Про терпимість і терпіння (толерантність) ми читаємо у всіх священних писаннях (Біблія, Тора, Коран, Трипітака, Дхаммапада, Веди, Упанішади, Бхагавадгіта, Дао де цзин). Суть самих священних писань - це передання в символічній (багатозначній) формі шляху до Бога (стану Божественного).

Священні писання (Біблія, Тора, Коран, Трипітака, Дхаммапада, Веди, Упанішади, Бхагавадгіта, Дао де цзин) лише натякають на Божественне. Людина сама, своїм терпінням і терпимістю до іншого осягає Божественне (спрацьовує компенсація від утримування).

Відтак, священні писання - це лише натяк. Натяк у символічній формі, тобто багатозначній. Від багатозначності людина втрачає в собі несуттєве, віджиле, застаріле й знаходить Царство Боже (Царство Боже усередині нас), знамення Аллаха, Нірвану, Дао, Самадхі, Саторі.

Ісус Христос також говорив символічною й багатозначною мовою. Наприклад, Христос говорив, що Авраам радувався, що побачить мій день і він його побачив (Ів. 8:56). А Іудеї говорять Христу: «Та тобі немає й п'ятдесятьох років, а ти говориш, що бачив Авраама (Ів. 8:57)». Тобто Іудеї розуміють усе хронологічно, достеменно, дослівно, як у реальності (об'єктивній реальності). Ісус Христос же виражає стан своєї душі (душі, що осягла Божественне), виражає символічно.

Символи, переносні значення, алегорії змінюють дійсність, трансформують її. Дійсність, або об'єктивна реальність, тут як предмет гри для творчого самовираження.

Інший приклад. За Біблією Іудеї говорять: «Чи не Ісус це, син Йосифа батька й матір якого ми знаємо? Чому ж говорить він: Я зійшов з Неба?».

Ісус говорив, що він зійшов з Неба. Іудеї розуміли це дослівно. Мовлення Христа їх дратувало. Але Ісус Христос мав на увазі під Небом Вищі площини свого духу, з яких він зійшов і заговорив з людьми.

Христос говорив символічно й багатозначно про священні писання, про Тору. Іудеї ж не допускали інтерпретацій (символістики й багатозначності).

Іудеї були фундаменталістами, прадавними релігійними фундаменталістами. Християни, після Христа, були фундаменталістами щодо древніх релігій (язичництва) та інших релігій. Фундаменталізм - це хвороба віруючих людей, це перешкода до осягнення Божественного.

Фундаменталізм не допускає інтерпретацій (символізму й багатозначності). Він не допускає також узгодженості релігії з реаліями (соціально-культурними уявленнями). Наприклад, за Біблією, народження від Діви, фізичне воскресіння, тілесне друге пришестя Христа фундаменталісти розуміють достеменно, а не як шлях до Бога, до стану Божественного, через багатозначність.

Зробимо невеликий екскурс у Євангелії. Народження Христа від Святого Духа (Мф 1:20) – символічна вказівка на нетілесне, ідеальне. Йосип не вірив, що Марія народила від Святого Духа, але не хотів її ганьбити (Мф 1:19). Він виконував те, що говорив йому ангел увісні. Підкреслюється, що подружньої близькості між Марією і Йосипом не було, доки вона не народила. Тобто акцентується, що народжений Христос не тілесного походження, не матеріального, а ідеального, плід Духа. Народження від Святого Духа є символом важливості в людині ідеального, духовного.

Духовному належить особливе місце у Святому Письмі. Це, насамперед, є порятунок від відплати, що насувається (Мф 3:7). А тому є потреба жити духовним, ідеальним. Адже не тільки хлібом єдиним живе людина, а й Божественним (Мф 4:4), щоправда, не слід спокушати його (Мф 4:7), якщо воно й відкрилося в людині. Щоб не було спокуси, людині необхідно схилитися тільки перед Божественним у собі (Мф 4:10). Але для цього людині спочатку необхідно відкрити в собі це Божественне.

Ісус Христос робив своїх учнів ловцями людей (Мф 4:19) за допомогою проповіді радісної звістки про Царство (Мф 4:23). Сам же Ісус Христос, як великий вчитель, зціляв

від усіляких хвороб (Мф 4:23). Зціленню подібного роду легко піддаються істероїдні типи людей. У цьому випадку зникають сліпота, параліч і багато недуг. Однак онкологічні захворювання, тобто злоякісні пухлини, навряд чи виліковуються, хіба що на ранніх стадіях. Але на цих стадіях людина звичайно ще не помічає своєї хвороби.

Піддаються зціленню багато психічних захворювань. Але Ісус Христос не тільки зціляв, а й ніс своїми проповідями психологічні та профілактичні знання. Своїми промовама він закладав в людей запобіжні заходи стосовно психічних захворювань, фактично розкриваючи механізми вирівнювання психічної неврівноваженості й відновлення духу. Наприклад, відомі його фрази про те, що щасливі убогі духом, тому що їм належить Небесне Царство (Мф 5:3), щасливі ті, хто плаче, тому що утішаться (Мф 5:4), щасливі чисті серцем, тому що побачать Бога (Мф 5:8), фактично розкривають механізм компенсаторного урівноважування психіки.

На додаток до цього можна згадати народне прислів'я: «Не смійся багато, а то плакати будеш». В Ісуса Христа рекомендація щодо компенсаторних механізмів протилежної спрямованості така: горюй, плач, страждай сильніше, і ти одержиш, як компенсацію, психічну рівновагу, коли буде радісний настрій, розрада, Царство Небесне, бачення Бога. Ті, хто плаче, буде втішений (Мф 5:4): плач зміниться на свою протилежність у вигляді розради. Щасливі милосердні, адже з ними теж обійдуться милосердно (Мф 5:7).

Така компенсація подеколи не спрацьовує, тому що вона виходить за межі суб'єктивного людського духу. Адже в житті не так. З милосердною людиною можуть вчинити зовсім немилосердно. Але у Євангелії від Матвія говориться, що поставляться все-таки милосердно. Тому з об'єктивного цей випадок можна повернути у світ суб'єктивного. До світу суб'єктивного можна віднести й те, що щасливі чисті серцем, тому що вони побачать Бога (Мф 5:8). Тут Бог – це Божественний стан людини. Цей Божественний стан настає в людині, коли вона чиста серцем, тобто на серці нічого немає: ні помислів про помсту, нічого задуманого стосовно свого статку, ніяких думок і помислів підступного характеру. Це - компенсація за те, що вона всього цього не мала, а самовіддано жила для всіх.

Євангелії говорять, що спокусі необхідно чинити опір. А тому якщо твоя права рука тягне тебе до гріха, то відсічи її (Мф 5:30). Але спокуса є, коли є мета, від якої відхиляєшся. Відхилення і є спокуса. Відхилення і є гріх. Питання в іншому. В тому, від чого відхилятися? Який зміст того, від чого ми будемо постійно відхилятися, роблячи гріхи, спокушаючись?

Метою є порятунок майбутнього людства. Заради цього ми живемо. Відхилення від цього є гріх, егоїзм, спокуса. Спокуси будуть. Сьогодні ви заприсягли не робити щось, а завтра вже порушили свою клятву. Тому й говориться про те, щоб людина не клялася (Мф 5:34). Людина не повинна клястися, втрачаючи марно час, а повинна постійно робити зусилля й, постійно порушуючи свої клятви, все-таки повертатися до колишньої мети – врятувати майбутнє людства. «Так» повинне бути дійсно «так» (Мф 5:37). Щоб не було ніяких хитань. Мета одна. Відхилень від неї безліч.

Філософія Ісуса Христа – це філософія в душі японських коанів, коли йдуть суцільні суперечності здоровому глузду. Тебе вдарили по щоці – підстав іншу (Мф 5:39). З тобою судяться за щось – віддай усе, що є, і не пручайся (Мф 5:40). Якщо хтось примушує тебе, то примушуйся, примушуйся як раб, не маючи себе (Мф 5:41). Такий стан речей просто шокує, це веде до просвітління, тобто до Царства Божого. Дійсно, сприймаючи такі парадоксальні вирази, де передається дух пропашої людини, людина втрачає свою особистість, свій дух, втрачає всі гарантії і просвітлюється, знаходить Царство Боже. Тому християнство у своїй основі не має ніяких особливих відмінностей від дзен-буддизму. Та ж технологія нівелювання особистості. Дзенськими парадоксами засіяне все Євангеліє. Любіть ваших ворогів (Мф 5:44). Шокує? Шокує! Просвітлює? Просвітлює! Знайдете Царство Боже? Знайдете!

Правда, таке шокування перетворюється в певну позицію. Нагороди не буде, якщо ви любите тільки тих, хто любить вас (Мф 5:46). Любити ворогів своїх на сьогодні – це зникнути вас як особистості. Це – не мати вибору й відбору, як у дзен-буддизмі. Не май вибору й відбору, і ти знайдеш нірвану. Яка тут різниця, яка відмінність від дзен-буддизму? Ніякої! Усе це є втрата себе як шокуюча духовна практика перевероту душі.

Не виставляй свої праведні справи (Мф 6:1), указує Євангеліє. Адже роблячи щось спеціально, ти не даєш безпосередності заволодіти тобою. Тим самим ти відсуваєш від себе Божественне, Царство Боже.

Моліться, щоб ніхто не бачив (Мф 6:5). Не слід показувати своїм виглядом, що ви молитесь або поститеся (Мф 6:16). Нічого не треба показувати, станьте простішим, і ви знайдете Божественне. Служіть чомусь одному. Якщо служити Божественному і прагнути розбагатіти (Мф 6:24), то нічого не вийде. Служити двом панам не можна (Мф 6:25). Віддайте себе чомусь одному. І тоді не піклуйтеся про те, що вам їсти й що вам пити, у що одягатися (Мф 6:25).

Турбота, праця. Невже це не потрібно? Для збагнення Божественного не потрібно! Для життя потрібно. Тому Біблія й пропонує не трудитися й ні про що не піклуватися. Польові лілеї не трудяться й не прядуть (Мф 6:28), а як прекрасно одягнені (Мф 6:30)! Усе в точності як у дзен-буддизмі, брахманізмі, даосизмі. У дзен-буддизмі теж не май вибору й відбору, і ти осягнеш природу Будди. Тут же через Біблію ти осягаєш природу Христа. Тобто мова йде про одне, про збагнення стану Божественного. Божественного Христа, Божественного Будди.

Нормальна людина трудиться й піклується, має вибір і відбір. Людина ж, що осягає Божественне, повинна мати парадоксально-шокуючу ситуацію у житті, ситуацію, що суперечить самому життю. Адже життя піклується. Нормальна людина піклується про їжу, питво, одяг, тому що їй треба підтримувати свій гомеостаз, сталість внутрішнього середовища свого організму. Нормальна людина постійно про це дбає. Язичник, якого критикує Біблія, теж постійно про це думає (Мф 6:32). Але це язичник у побуті. Якщо язичник звертається до свого сакрального, то він постає як Христос і як Будда. Те, що говорив Ісус Христос, і те, що говорив Будда, – одне. Це рекомендації зі знаходження того самого стану, стану Божественності. Якщо ти знайшов його, то ти вже не розрізняєш слова Христа й слова Будди. Для тебе все це одне. Для тебе слова матеріаліста й ідеаліста – одне. Якщо ж ти бачиш різницю, розрізняєш, то ти ще в дорозі. Ти ще не знайшов стан Божественності. Ти перебуваєш у стані пошуку, розрізнення. На тебе поширюється не перейматися нічим, а шукати Божественне, або Царство Боже (Мф 6:33). Тому не судіть, щоб і вас не судили (Мф 7:1). Точно як у дзен-буддизмі не судіть, тобто не майте вибору й відбору. Адже судити – це вибирати. Але це розмова про процеси суб'єктивного світу. Тобто у житті часто не так. Насправді, якщо ви нікого не будете судити, то інші люди, однак, можуть вас засудити. Так є у житті.

Але для осягнення Божественного потрібна парадоксально-шокуюча ситуація. Тоді у людини припиняються розрізнення. Якщо ви розрізняєте буддизм і християнство, то ви ще не знайшли Божественного. Ви шукаєте. Ви в пошуку вищого. Ви зважуєте, вимірюєте, щось вишукуєте. Хоча іудаїзм, християнство, магометанство, даосизм, буддизм, брахманізм – одне. Коли ви за словами бачите розходження, то це теж нормально. Коли ж розходжень уже немає, то це Божественне.

Фундаменталізм демонізує опонентів. Особливо небезпечний у наш час ісламський фундаменталізм і Московско-Православний фундаменталізм. Розглянемо їх окремо.

В ісламському фундаменталізмі особливу небезпеку являє нерозуміння Джихаду. Адже є Джихад серця, Джихад мови, Джихад руки, Джихад меча. Тобто Джихад стосується внутрішнього світу людини, духовного світу. Але ісламському фундаменталізму вигідне випинання війни з невірними, дослівне розуміння Джихада, перенесення розуміння Джихада в об'єктивну реальність із суб'єктивної боротьби духу на шляху до Бога, до знамень Аллаха.

У Московсько-Православному фундаменталізмі особливу небезпеку містить процес демонізації опонентів. Хоча в Біблії є й войовничі рядки, такі як «Не мир але меч». Демонізація опонентів - це обзивання Кришнаїтів, Адвентистів сьомого дня та інших малих церков, мечетей і храмів харизматичними, тоталітарними, деструктивними сектами. Московсько-Православний фундаменталізм виховує презирство до інших релігій.

Фундаменталістами відторгається все: відторгаються інші релігії як релігійно-естетичена картина світу, відторгається наукова картина світу, відторгається будь-яка інформація як першопочатково помилкова. А це зомбування. Зомбування - це недопущення ніякої іншої інформації, щоб не можна було порівнювати й думати.

Інша інформація сприймається як ворог. Релігійний фундаменталізм породжує ворога. Хоча будь-яка релігійна культура (і американська, і африканська, і китайська) спрямована проти хаосу, проти розпаду.

Щоб не допускати ворожнечі й нетерпимості між релігіями, потрібні заходи, що охороняють від впливу релігійного фундаменталізму (особливо ісламського й Московсько-Православного). Протидіяти релігійному фундаменталізму можна шляхом впровадження таких положень:

1. Необхідне заперечення знання лише однієї картини світу або наукової картини світу, або релігійно-естетичної картини світу.
2. Необхідне заперечення насильницького, примусового утримування людини при зміні її світоглядних установок, релігійних переконань.
3. Необхідне заперечення неповажливого, образливого ставлення до інших світоглядних установок, інших релігійних переконань.
4. Необхідно притягувати до відповідальності за образу й наклеп.

Сніжана ПРОДИВУС (Київ)

ПОЛІТИЗАЦІЯ ХРИСТІЯНСТВА ЯК ЧИННИК ВНУТРІШНЬОКОНФЕСІЙНОЇ НАПРУГИ

Всередині християнства - між православ'ям, католицизмом і протестантизмом та й всередині кожного з них - завжди існували численні конфлікти. Історично складається так, що ореол їхнього поширення більш-менш співпадає. Повної монополії на якусь територію годі й шукати. Три гілки християнства назагал змагаються між собою за конкретний контингент людей, прагнуть встановити власну монополію на тій чи іншій території, над людом тієї чи іншої місцевості.

Назагал ніби всі території уже поділені, а де ще не встановилися пріоритетні права котроїсь із конфесій, то там мало не кожна конкретна людина “роздирається”, “перетягується”, “затягується” до котрогось храму. При цьому мова навіть і близько не йде про самоусвідомлення й особистий свідомий вибір індивіда – все визначається “канонічністю території”. Для цього, крім доказів на основі історичних фактів, а також статистичних даних, дуже зручно використовувати політичні сили, які завжди знаходяться між собою у стані конкуренції та у гонитві за електоратом. Саме маневруючи між різними політичними силами, граючи на їхніх протиріччях та зацікавленнях, релігійні організації нерідко досягають своїх цілей. Схвалення та підтримка (пряма чи опосередкована) з боку релігійних діячів, певна сакралізація допомагають конкретній політичній партії прийти до влади. А там розпочинається новий виток взаємовідносин. З одного боку, виходячи з державного законодавства, – це офіційний бік – у нашій країні церква відокремлена від держави [ст. 35 Конституції України; ст. 5 Закону “Про свободу совісті та релігійні